

UTILIZAREA CRITERIULUI DESINENȚELOR ȘI A TIPARELOR DE FLEXIUNE ÎN PREDAREA GENULUI SUBSTANTIVELOR LA STUDENȚII STRĂINI

Monica BORSȘ

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
E-mail: monica.bors@ulbsibiu.ro

THE USE OF THE CRITERION OF DESINENCES AND INFLECTIONAL PATTERNS IN TEACHING
NOUN GENDER TO FOREIGN STUDENTS

Abstract: Of the criteria used in the delimitation of the noun gender, the most effective in teaching Romanian as a non-maternal language is that of the desinences. The present study aims to investigate the category of gender in the field of Romanian as a non-native language, exploiting some grammatical theories in order to facilitate the recognition of the noun by non-native speakers. In my teaching practice, during the lesson on the gender of nouns, foreign students most often asked me for a pattern, a pattern in which to place the noun in order to inflect it. Reviewing several approaches, we stopped on how Paula Diaconescu's structural classification into types and classes of inflection can be applied in teaching Romanian as a non-native language. The presence of the graphic scheme as a "drawing from the carpet" in the stages of noun teaching dynamizes the integration of inventories into the speaker's linguistic competence.

Keywords: language, Romanian as second language, noun, gender.

Citation suggestion: Borsș, Monica. "Utilizarea criteriului desinențelor și a tiparelor de flexiune în predarea genului substantivelor la studenții străini." *Transilvania*, no. 8 (2023): 90-96.
<https://doi.org/10.51391/trva.2023.08.11>.

Studiul de față își propune investigarea categoriei genului pe terenul limbii române ca limbă nematernă, exploatarea unor teorii gramaticale în scopul facilitării recunoașterii substantivului de către vorbitorii non-nativi. De-a lungul anilor, întrebarea pe care studenții străini o activau de fiecare dată la momentul predării genurilor gramaticale era legată de mijlocul gramatical prin care acestea sunt materializate. Cu ochi uimiți și amuzați și critici ca ai lui Usbek și Rica, ei observau că același instrument exprimă și masculinul și femininul, că, de exemplu, desinența *-ă* din substantivul feminin *mamă* se regăsește la substantivul masculin *tată*. Deruta continua atunci când constatau că, pentru a forma

pluralul, se folosește desinența *i* atât pentru substantivele masculine (*bărbați*), cât și pentru substantivele feminine (*țări*). Pare înșelător că gramatica (un set de reguli care contribuie la reducerea sarcinii de învățare a unei limbi, care ordonează și organizează limba în categorii numite *elemente discrete* făcând-o digerabilă¹) să nu ofere destul control asupra imensului material lingvistic. Sigur că recunoașterea unei părți de vorbire doar în funcție de terminația lui se aplică doar în situația ideală a unei limbi artificiale (de ex. în Esperanto, substantivele se termină în *-o*, adjectivele în *-a*), însă cerința lor era legată de caracteristici flexionare clare care să-i ajute să integreze un substantiv cuvânt într-un anumit tipar de flexiune.

Recunoașterea substantivelor care pentru vorbitorul român se rezolvă simplu prin numărarea lor sau prin semantism rămâne o problemă pentru vorbitorul străin pentru care ambele criterii sunt puțin sau deloc productive. Criteriul semantic este productiv doar atunci când e vorba de substantive animate. Criteriul numeralului cardinal este inoperant pentru străini, deoarece ei nu au cum să plaseze la prima vedere un substantiv în cuplul de numerele *un...doi, o...două sau un...două* (între erorile studenților din acest an pregător: *un biciclet, două biciclete*; articulat hotărât *bicicletul; o picnic* etc.). Plasarea în contexte cu numeral cadinal sau adjective demonstrative este productivă în predarea substantivului la clasele de vorbitori nativi de limbă română, al căror simț lingvistic îi ajută să selecteze seria potrivită de numerele pentru un anume substantiv.

Al Toșa² spunea ca există dificultăți greu de surmontat în privința definirii și clasificării substantivului, pentru că nu există un Begriffssystem elaborat al limbii. Semnala, de asemenea, caracterul inadecvat al definiției specifice a substantivului, centrată pe *obiecte*, termen considerat salvator deoarece acoperea masa substantivelor, seriile semantice ca *lucruri, ființe, fenomene* etc fiind mult prea mari. (cu această definiție m-am confruntat și eu atunci când copilul meu a refuzat să facă un exercițiu gramatical care îi cerea să așeze la singular sau la plural "următoarele obiecte", pentru că nu înțelegea de când iedul este un obiect). Astfel încât, spune Al. Toșa, dacă (pentru vorbitorii români-n.n.) e simplă recunoașterea și identificarea în text a substantivelor, în schimb, diferența specifică necesară pentru a deosebi substantivul de celelalte clase lexico-gramaticale este dificil de formulat: „diferența specifică din definiție nu e specifică, sfera semantică a termenului *obiect* e prea mare”³. Aș adăuga că acest Begriffssystem este și mai dificil de elaborat, când este vorba de nevoile unui vorbitor de limba română ca limbă nematernă. Pot fi (și există) elaborate o serie de liste de inventar ale desinențelor specifice și nespecifice fiecărui gen. Dar cum pot fi ele organizate astfel încât să-l ajute pe vorbitorul străin? Cum se poate ajunge la un număr cât mai mic de tipare?

Există lucrări de pionierat⁴ care examinează posibilitățile structurii gramaticale în stabilirea unor reguli (care să poată fi folosite în predarea românei ca limbă nematernă) de recunoaștere a genului substantivelor pe baza morfemelor specifice. Bazându-se pe o experiență didactică de treizeci și cinci de ani în școlile cu limbă de predare maghiară, Emeric Papp consideră utilizarea terminațiilor substantivelor “un criteriu sigur, cu o aplicabilitate mai mare”, substantivele putând fi sistematizate în declinări, pe baza fondului lexical latin moștenit, dar nu în clase omogene care să aparțină aceluiași gen. Sistematizarea pe care o vizează surprinde situațiile specifice “în opoziție cu terminațiile nesemnificative pentru genul respectiv și cu exemplele care formează excepții față de majoritatea substantivelor

cu terminații tipice”. Felul în care tranșează desinențele în specifice fiecărui gen și le așază pe cele nespecifice în liste este redat în regulile de mai jos:

1. sunt masculine substantivele terminate la singular în consoană, în *-u* sau *-i*, iar la plural în *-i*. Pentru ceea ce e nespecific, autorul recurge la învățarea prin memorare, stabilind liste în acest sens pentru cele o sută de substantive masculine cu desinența de singular, cele douăsprezece care se termină în *-ă*, precum și exemplele terminate în *-iu, -ie, -ea, -i, -a, -o*, și numele lunilor.

2. sunt neutre substantivele cu aceleași terminații ca masculinele, la singular, și terminate în *-e* și *-uri*, la plural. Din nou, pentru ceea ce este nespecific, autorul livrează o listă de unsprezece substantive terminate în *-e*, și exemple de substantive cu terminațiile: *-i, -u, -iu, -o*.

3. sunt feminine substantivele terminate la singular în: *-ă, -e, -á, -eá*. La excepții intră lista substantivelor în *-i*.

Pe baza mărcilor distinctive este identificat genul substantivelor și în alte tratate: desinențele *-ă* pentru feminin, *-u și Ø* pentru masculin și neutru, *-e* pentru toate cele trei genuri. Desinența *-u* a substantivelor masculine apare după grupul consonantic *muta cum liquida* (*codru, suflu*) sau după o vocală (*fiu, leu*). Fenomenele de interferență sunt și ele explicate: substantivele masculine care se termină în *-ă* nu au alternanțe fonetice (*tată-tați*) față de cele feminine terminate în *-ă* (*țară-țări*); substantivele feminine terminate în *-ea, -a* (specifice doar femininului), *-i* au accentul pe aceste terminații (*măseá, basmá, zî*); desinența *-u* exprimă genul neutru atunci când apare după o lichidă laterală (*titlu, suflu, soclu*) sau după o vibrantă (*centru, filtru, semestru*).

Criteriul desinențelor își dovedește eficiența, fiind prezent în toate manualele de limbă română pentru străini. Grigore Brâncuș, Adriana Ionescu și Manuela Saramandu împart substantivele feminine în șapte clase, primele două urmează celor două clase flexionare (cu opozițiile desinențiale *-ă/-e* și *-ă/-i*), în cea de a treia (*-e/-i*) sunt înglobate trei situații: consoană + *-e*/consoană + *-i* (*carte/cărți*), consoană + *ie*/consoană + *ii* (*lecție/lecții*), vocală + *ie*/vocală + *i* (*cheie/chei*). În ultima clasă flexionară din primul tip de flexiune al autoarei cuprinzând opozițiile *Ø/(l)e*, manualul grupează terminațiile *é /e +le* (*cafea/cafele*) și *á / á + le* (*pijama/pijamale*). Șapte clase și în cartea Danei Cojocaru⁶: prima cuprinde opozițiile desinențiale *-ă/-e, -ă/-i, -ă/-uri*, a doua *-e/-i* (cuprinzând și distincția dintre sufixele *-toare/-tori*), apoi, în ordine terminațiile: *-ie/-i* (*cheie/chei*), *-ie/-ii* (*bucătărie/bucătării*), *-a/-le* (*sofa/sofale*), *-ea/-ele* (*cafea/cafele*), *-i/-i* (*marți*). În *Manual de limba română ca limbă străină* (RLS), A1-A2⁷, șapte clase în ordinea: *-ă/-e* (*elevă/eleve*) și *-ă/-i* (*limbă/limbi*), *-e/-i* (*bere/berii*), *-a/-le* (*pijama/pijamale*), *-ea/-le* (*cafea/cafele*), *-ie/-i* (*cheie/chei*), *-ie/-ii* (*familie/familii*) și ultima

clasă cu forme omonime $\emptyset/\emptyset$ (*vânzătoare/vânzătoare*).

Un tabel cu unsprezece clase de flexiune ale substantivelor feminine și alternanțele fonetice aferente găsim în *Vocabularul minimal al limbii române pentru studenții străini*⁸: desinențele *-ă/-e* (cu patru subclase generate de patru alternanțe fonetice), *-ă/-i* (cu cinci subclase), *-e/-i* (cu trei subclase), *-e/-* (cu trei subclase), *-le/-i* (cu o subclasă), *-e/-uri* (cu două subclase), *-ă/-uri* (trei subclase), *-/le* (o subclasă); penultimele două clase cuprind substantivele cu forme omonime pentru singular și plural terminate în *-e* și în *-i*, iar ultima clasă e cea a substantivelor neregulate. Pentru substantivele neutre, cele cinci clase flexionare se regăsesc în toate lucrările citate; mai detaliată este flexiunea substantivelor neutre din *Vocabularul minimal* care cuprinde șapte clase flexionare și adaugă, în funcție de alternanțele fonetice, patru subclase (*o/ó, o/oa, â/i, ă/e*).

Concomitent cu criteriul terminațiilor este utilizat criteriul semantic; sufixele lexicale ajută la crearea unui cuvânt nou cu sens de colectivitate, abstracție, origine etc., dar poartă și informații ale categoriilor gramaticale (gen, număr, caz, determinare). *Dicționarul de științe ale limbii*⁹ delimitează zece categorii semantice de sufixe: agent (*-tor, -ar*), instrument, augmentative (*-oi*), diminutivale (*-el, -ică*), denumirea însușirii (*-esc, -os, -al*), denumirea modalității (*-este, -îș*), nume de loc și colective (*-ime, -ărie, -iș, -et* etc.), motionale (*-an, -oi, -iță, -că, -oaică, -easă, -esă*), abstracte (*-ătate, -etate -itate -iune, -eală/ială, -enie, -ie*). Semantismul nu poate fi neglijat; cum altfel, dacă nu recurge la sensul cuvântului va face deosebirea între substantivul *pu* și adjectival *verzui*, care au aceeași terminație; în această situație nu este suficient criteriul terminațiilor.

Raportul -dezvoltat în timp- de inversă proporționalitate între motivarea semnului lingvistic și "presiunea aspectului formal" face ca unele substantive care desemnează fructe să fie feminine (*alună, cireașă, nucă, pară, piersică*), altele masculine (*strugure, ananas*) și altele neutre (*măr*); sau ca florile să fie unele feminine (*lalea, garoafă, narcisă*) și altele, masculine (*trandafir, bujor, nufăr*); la fel substantivele care desemnează cifre (*sută, mie* - feminine, *milion, miliard*-neutre), părți ale corpului (*dinte, ficat*-masculine, *măsea, gură* -feminine, *nas, stomac* -neutre), animale (*leu, tigru, crocodil* -masculine; *cămilă, girafă, veveriță* -feminine), păsări (*pițigo, porumbel, pescăruș* -masculine; *lebdă, privighetoare, ciocârlie* - feminine); și exemplele pot continua cu repartizări la cele două genuri ale câmpurilor lexicale ale substantivelor nume de insecte monede, plante ș.a. Criteriul semantic, cu puterile lui limitate (pentru un vorbitor non-nativ de limbă română) ajută la delimitarea¹⁰ substantivelor neutre de celelalte genuri; ele desemnează doar inanimate, spre deosebire de substantivele masculine și feminine care cuprind atât animate, cât și inanimate. Tot astfel, majoritatea substantivelor care denumesc lucruri sunt neutre (*dulap,*

pat, scaun, tractor, creion), dar pot fi exprimate și prin substantive feminine (*casă, masa, farfurie*) sau masculine (*perete, pantaloni, sac*).

Creditul de care se bucură criteriul desinențelor, cel la care se recurge cel mai frecvent pentru marcarea genului este susținut de eficiența în procesul de predare a limbii române la vorbitori non-nativi. Desinențele sistematizate de Gramatica Academiei, preluate de alte lucrări și care intră în opoziții morfologice specifice sunt: $\emptyset$ (*băiat, bărbat, stejar*), *-u* vocalic (*membu, ministru*), *-u* semivocalic (*leu, erou, vizitiu*) și nespecifice: *-e* (*câine, fluture, frate*), *-ă* (*popă, pașă, tată*). Caracterul atipic (pentru masculin) a celor două desinențe, *-e* și *-ă*, face ca substantivele în a căror flexiune sunt prezente, să fie articulate de către studenții străini cu *-ul*: *fratul, tatul, peșenul, buretul* (ultimele două forme se regăsesc și în rândul vorbitorilor români neinstruiți). Este firesc să procedeze așa, deoarece în algoritmul lor, substantivele masculine materializează categoria determinării adăugând la radical morfemul *-ul*, și nu stabilesc relații cu desinențe feminine. Este în spiritul a ceea ce demonstrează Scott Thornbury, în cartea sa *How to teach Grammar*, când trece în revistă introducerile manualelor de curs ELT (English Language Teaching) -erorile sunt mai degrabă dovezi ale proceselor de dezvoltare decât urmarea formării unor obiceiuri proaste, sunt parte a mecanismului de înțelegere a funcționării limbii¹¹: „Making mistakes is an important and positive part of learning a language”.

Pentru substantivele feminine, desinențele care intră în opoziții specifice (fără să mai scriu formele de plural) sunt: *-ă* (*colibă, casă, mamă*), *-e* (*alee, idee, epopee*), *-eă* (*cafea, lălea, măsea, stea*), *-ă* (*baclava, basma, para*). Se folosesc nuanțări (subclase) care pot crește productivitatea acestor sistematizări; de ex., în cadrul desinenței *-ă*, se poate alătura *-că/gă* (*creangă, fabrică, duminică, muncă*), în cadrul diftongului poate funcționa varianta *eă* cu *-iă* (*nuiă, boia, maia*), lui *-e* vocalic, diftongul *-ie* (*baie, femeie, scânteie, bătaie*).

Pentru organizarea și clasificarea desinențelor am apelat la schemele de flexiune ale Paulei Diaconescu care și-a consacrat mare parte din studii sistematizării substantivului. Studiile ei, de la *Un mod de descriere a flexiunii nominale cu aplicație la limba română contemporană* (1961), la *Numărul și genul substantivului românesc (Analiză contextuală)* (1964), *Sintagmatic și paradigmatic în structura genului din limba română* (1969) și apoi la complexa carte *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc* (1970), creează un ansamblu organizat, pertinent articulat, cu caracter de sistem. În manieră structuralistă, după îndepărtarea articolului proclitic, forma redusă a substantivului ajută la determinarea omonimiei formelor flexionare: "analiza numărului de forme identice și diferite în flexiunea unui substantiv trebuie făcută în primul rând după forma redusă a cuvântului și apoi după forma lui completă

(articulată)¹². În etapa încadrării substantivului la un anume tip și clasă de flexiune, autoarea are în vedere “genul și desinențele de nominativ la singular și plural ale substantivului respectiv”¹³, desinențe definite ca elementele fonetice care rămân după înlăturarea elementului de bază și “care sunt caracteristice unei anumite combinații de valori”¹⁴.

Clasificarea structurală în tipuri și clase de flexiune pe care o realizează Paula Diaconescu urmează etapei reducției alomorfelor fonetice la alomorfe morfologice corespunzătoare; substantivele fiind grupate în același tip de flexiune “dacă două combinații de valori care conduc la forme distincte pentru unul dintre substantive conduc la forme distincte și pentru celălalt substantiv”¹⁵, adică, nuanțează autoarea, substantivele cu același tip de flexiune trebuie să aibă același număr de forme omonime, același număr de forme diferite și aceeași repartizare în paradigmă.

Sistemul claselor de flexiune are ca punct de plecare distincția dintre alomorfele fonetice și alomorfele morfologice, clasele de flexiune fiind stabilite la nivelul alomorfelor morfologice. Utilizată în predarea limbii române ca limbă străină, metoda câștigă în eficiență, deoarece, ținându-se seama doar de alomorful morfologic căruia îi este subordonat cel fonetic, numărul de clase flexionare este mult mai mic. Paula Diaconescu include în aceeași clasă de flexiune a alomorfelor morfologice Ø/i, atât *pom/pomi* (cu alomorful fonetic *i* – vocală nesilabică), cât și *cal/cai* cu alomorful fonetic *i*

semivocalic)¹⁶.

Sistematizarea substantivului în patru tipuri de flexiune care o propune Paula Diaconescu¹⁷ nu urmează clasificarea tradițională în declinări din Gramatica Academiei, deoarece, “nu reflectă specificul flexiunii substantivului românesc din mai multe motive”. Autoarea are în vedere atât criteriul formal (unde observă că nu toate substantivele grupate în declinarea I au același număr de formelor flexionare diferite și identice; astfel, substantivele masculine terminate în *-ă* ca *tată*, *popă* etc. nu se declină la fel cu substantivele feminine terminate tot în vocala *-ă* ca *fată*), cât și criteriul semantic (pe care îl consideră insuficient, pentru că nu se precizează modul de trecere de la o formă la alta).

Tabelul de mai jos realizează o sistematizare în patru tipuri de flexiune: primul cuprinde substantivele feminine care au două forme la singular (*A* pentru N-Ac, *B* pentru pentru G-D) și o formă de plural (notată cu *B*) omonimă cu cea de sg G-D. Al doilea tip de flexiune înglobează substantivele masculine și feminine care au o formă pentru singular (*A*) și o formă pentru plural (*B*). În al treilea tip de flexiune intră substantivele masculine, feminine și neutre care au aceeași formă la singular și plural. Al patrulea tip cuprinde substantivele feminine cu o formă de singular N-Ac (notată cu *A*), o formă de singular G-D (notată cu *B*) și o formă de plural pentru toate cazurile (*C*).

Simplificat (am scris o singură dată formele redundante), tabelul arată în felul acesta¹⁸:

Tipul	I		II		III		IV	
nr caz	sg	pl	sg	pl	sg	pl	sg	pl
N-Ac	A	B	A	B	A		A	C
G-D							B	

Pentru tipul I de flexiune, flexiunea substantivului este mai bogată, având forme cazuale diferite. Fiecare tip de flexiune include mai multe clase de flexiune, repartizarea substantivelor în aceeași clasă făcându-se pe baza desinențelor caracteristice. În primul tip de flexiune se încadrează patru clase (în fapt, toate substantivele feminine) cu următoarele opoziții desinențiale: *-ă/-e*;

-ă/-i; *-e/-i*; Ø/*-le*. După cum se poate vedea din tabelul care urmează (pe care, de asemenea, l-am simplificat, scriind o singură dată desinența omonimă), există o formă *A* pe care o materializează desinența *-ă* și trei forme *B*, exprimate prin desinența de plural *-e*; tot astfel, o formă *A* realizată de desinența *-ă* și trei forme *B* ale desinenței *-i* ș.a.m.d)

Clase flexionare	1		2		3		4	
nr caz	sg	pl	sg	pl	sg	pl	sg	pl
N-Ac	-ă	-e	-ă	-i	-e	-i	Ø	-(l)e
G-D								

Al doilea tip de flexiune reunește substantivele masculine și neutre. Substantivele masculine se repartizează în patru clase flexionare, fiecare din ele având o formă *A* pentru singular, toate cazurile, și o formă *B* pentru plural, toate cazurile. Formarea

pluralului la masculine pune cele mai puține probleme, grație sărăciei flexionare la plural, unde desinența este *-i*, pentru toate desinențele de singular (*Ø*, *u*, *e*, *ă*). Am simplificat în același mod tabelul:

Clasa flexionară	1		2		3		4	
nr / caz	sg	pl	sg	pl	sg	pl	sg	pl
N-Ac	Ø	i	u	i	e	i	ă	i
G-D								

Tot în al doilea tip de flexiune intră substantivele neutre, o formă pentru singular și o alta pentru plural.

Clasa flexionară	1		2		3		4		5	
nr / caz	sg	pl	sg	pl	sg	pl	sg	pl	Sg	pl
N-Ac	Ø	e	Ø	uri	u	e	u	uri	u	i
G-D										

În al treilea tip de flexiune, intră substantivele cu opoziție de număr neutralizată terminate în *-i* și *-e* (masculine și feminine) și în *-e* (feminine și neutre). Al

patrulea tip de flexiune (descriș în lucrări, dar fără tabel) este cel mai sărac, o singură clasă flexionară: *-ă/-e* (sg, N-Ac), *-i* (sg, G-D) și *-uri* pentru plural, toate cazurile.

Tip de flexiune	IV	
	sg	pl
N-Ac	-ă/-e	-uri
G-D	-i	

Reunind cele două tipuri de flexiune, II și III, într-un tabel, ar arăta așa:

Tipul de flexiune	II				III	
	masculine		neutre		masc	fem/neutre
nr / caz	sg	pl	sg	pl	sg/pl	
N-Ac G-D	Ø	i	Ø	e	Ø	e
				uri		
	u		u	e		
	e			uri		
ă		i				

Dacă avem un câștig în omonimiile cazuale, în schimb, alternanțele fonetice dau mari bătaii de cap. Există totuși niște reguli pe care putem construi¹⁹: alternanța consonantică *l/ʃ* din flexiunea substantivelor feminine (de ex *baltă/bălți*), dar prezentă și în flexiunea masculinelor (*tată/tați*) apare atunci când desinența de N-Ac plural și G-D. sg. este *-i*, motiv pentru care a fost considerată “o alternanță condiționată fonetic”. Tot astfel, se vorbește de o alternanță condiționată morfologic, așa cum este alternanța *a/ă* în flexiunea substantivelor feminine (*baltă*) dar care nu apare în flexiunea substantivelor masculine (*tată/tați*). O altă regulă enunțată este legată de locul accentului în flexiunea nominală, care este întotdeauna pe aceeași silabă a radicalului. Un lucru exprimat încă de la sfârșitul anilor 60 este reducerea treptată a redundanței și în limba română, formele mai vechi ca *ladă* formează pluralul marcat prin trei alternanțe fonetice (*a/ă, d/z, ă/ø*), în comparație cu pluralul noi ca *arcade*, unde există o singură altel în ceea ce privește alternanțele fonetice²¹, cea mai săracă în alternanțe fonetice este ultima clasă, cu opoziția *ø/(l)e*, având o singură alternanță fonetică (*ea/e*), apoi, a treia clasă de flexiune, cu desinențele *e/-i* are două alternanțe (*a/ă* și *oa/o*); urmează, în ordine descrescătoare, clasa de flexiune *-ă/-e* (cu alternanțele fonetice *ea/e, a/e, ă/e* și *ă/e + â/i*), iar cea mai bogată clasă flexionară este cea cu desinențele *-ă/-i*, corespunzând alternanțelor fonetice *ea/e, a/e, a/ă, oa/o, â/âi*). Apar și alternanțe fonetice de natură consonantică: *c/č, d/z, g/ğ, s/ș, sc/št, șt/șt*. Substantivele feminine care se încadrează în al patrulea tip de flexiune, cu desinențele *-e/-uri* și *-ă/-uri* și au alternanțele *a/ă, oa/o*, și, respectiv, *a/ă, (i)a/(i)e, ea/e*.

Al doilea tip de flexiune cuprinde substantive masculine cu doar două forme desinențiale, una pentru singular și alta pentru plural, însă cu multe alternanțe fonetice. Astfel, pentru clasa de desinențe *ø/-i*, există alternanțele vocalice *ea/e, a/e, ă/e, â/i* și consonantice: *c/č, d/z, g/ğ, s/ș, z/j*, pentru *-e/-i*, două alternanțe fonetice (*a/e* și *oa/o*), pentru *-u/-e*, alternanța *â/a, ă/a*. Substantivele neutre din al doilea tip de flexiune au cele mai multe variații de radical la clasa *ø/-e*, vocalice: *ă/a, ă/i, o/oa, â/-i* și *ă/e*, și consonantice: *c/č, g/ğ*.

Al patrulea tip de flexiune, cu formele de singular *-ă* sau *-e* (pentru N-Ac) și *-i* (pentru G-D), plural *-uri* (la toate cazurile) are patru alternanțe fonetice (*a/ă, oa/o, ia/ie, ea/e*). La substantivele neregulate, apar alternanța fonetică *o/u* și cea suprasegmentală *o/ó*. Singurele clase care nu pun probleme ale variației de radical sunt substantivele masculine, feminine și neutre, cu forme omonime pentru singular și plural din tipul III de flexiune, clasele de substantive masculine cu desinențele *-u/-i* și *-ă/-i* din tipul II de flexiune.

Concluzii:

În predarea limbii române vorbitorilor non-nativi, cel mai eficient criteriu de recunoaștere a genului substantivului este cel al desinențelor

Concomitent cu criteriul terminațiilor este utilizat criteriul semantic; sufixele lexicale ajută la crearea unui cuvânt nou cu sens de colectivitate, abstracție, origine etc., dar poartă și informații ale categoriilor gramaticale. Deși cu puterile lui limitate (pentru un vorbitor non-nativ de limbă română) ajută la delimitarea genului substantivelor

Teoriile Paulei Diaconescu din articolele și din cartea consacrată structurii morfologice a substantivului asigură o pertinentă fundamentare teoretică. Tabelele sale, în variantă simplificată sau regrupând desinențele, pot fi o formulă de lucru în predarea limbii române ca limbă nematernă, care să eficientizeze învățarea

prezentarea „desenului din covor” în toate etapele predării substantivului va dinamiza integrarea inventarelor în competența lingvistică a vorbitorului. Paralel, exerciții de integrare în sintagme sau în scurte propoziții facilitează înțelegerea felului în care formele din paradigmă se angajează în relații sintagmatice.

Acknowledgement: “This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS/CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P3-3.6-H2020-2020-0160, contract no. 55/2021.”

Note

1. Scott Thornbury, *Hol to Teach Grammar* (Harlow: Pearson Education Limited, 1999), 16.
2. Al. Toșa, *Elemente de morfologie* (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983), 30-32.
3. Toșa, *Elemente de morfologie*, 32.
4. Emeric Papp, „Recunoașterea genului substantivelor românești după terminație”, *Limba română* XXVII, nr. 5 (1978): 473-478
5. Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane* (București: Editura Științifică, 1967), 73-74; Al. Toșa, *Elemente de morfologie* (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983), 157.
6. Dana Cojocaru, *You can speak Romanian! Manual de limbă română pentru cei care chiar vor să o învețe*, ed. a doua, rev. (București: Compania, 2006), 79-80.
7. Elena Platon, Ioana Sonea, Dina Vilcu, *Manual de limbă română ca limbă străină (RLS), A1-A2* (Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință, 2012), 52.

8. Maria Iliescu, Valeria Neagu, Carmen Nedelcu, Gabriela Scurtu, *Vocabularul minimal al limbii române pentru studenții străini* (București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981), 116-118.
9. Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, Camelia Stan și Marina Rădulescu Sala, *Dicționarul de științe ale limbii* (București: Editura Nemira, 2004), 519.
10. Al Graur, *Studii de lingvistică generală* (București, 1960), 347, apud Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane* (București: Editura Științifică, 1967), 74.
11. Thornburry, *How to teach grammar*, 116.
12. Paula Diaconescu, „Un mod de descriere a flexiunii nominale cu aplicație la limba română contemporană”, *SCL* 12, nr. 2 (1961): 150.
13. *Ibid.*, 183.
14. *Ibid.*, 181.
15. Paula Diaconescu, *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc* (București: Academiei RSR, 1970), 157, 289.
16. Paula Diaconescu, „Sintagmatic și paradigmatic în structura genului din limba română”, *SCL* 20, nr. 1 (1969): 30.
17. Paula Diaconescu, „Un mod de descriere a flexiunii nominale cu aplicație la limba română contemporană”, *SCL* 12, nr. 2 (1961): 177-179.
18. Tabelele cu tipurile de flexiune se găsesc în lucrările *Sintagmatic și paradigmatic în structura genului din limba română* (p. 31), *Un mod de descriere a flexiunii nominale cu aplicație la limba română contemporană* (p. 183-185) și în cartea autoarei *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc* (p. 161-162). Am simplificat aceste tabele, scriind o singură formă în locul a patru sau două forme omonime, în acest context al limbii române ca limbă nematernă.
19. Valeria Guțu-Romalo, „Substantivele neregulate”, în *Limba română* XVI, nr. 1 (1967): 16.
20. Este vorba de recenzia făcută de Al. Graur în *SCL*, 1969, an 20, nr 1, p111-113, volumului colectiv *Elemente de lingvistică structurală*, apărută în 1967 la Editura științifică, București, teoria legată de tendința de reducere treptată a redundanței a lui G.A. Miller din *Language and Communication*, New York, 1951, preluată de Sorin Stati.
21. *Gramatica limbii române. Vol. I. Cuvântul* (București: Editura Academiei Române, 2005), 78-83; Maria Iliescu, Valeria Neagu, Carmen Nedelcu, Gabriela Scurtu, *Vocabularul minimal al limbii române pentru studenții străini* (București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981), 116-118.

Bibliography

- Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călărașu, Liliana Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, Camelia Stan, and Marina Rădulescu Sala. *Dicționarul de științe ale limbii*. [The Language Sciences Dictionary]. Bucharest: Nemira, 2004.
- Cojocar, Dana. *You can speak Romanian! Manual de limba română pentru cei care chiar vor să o învețe*, 2nd edition. Bucharest: Compania, 2006.
- Diaconescu, Paula. “Sintagmatic și paradigmatic în structura genului din limba română” [Syntagmatic and Paradigmatic in the Study of Gender in Romanian Language]. *SCL* 20, no.1 (1969).
- Diaconescu, Paula. *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc* [Structure and Evolution in the Morphology of the Romanian Noun]. Bucharest: Editura Academiei RSR, 1970.
- Diaconescu, Paula. “Un mod de descriere a flexiunii nominale cu aplicație la limba română contemporană” [A Mode of Describing the Nominal Flexion with Application to Romanian Contemporary Language]. *SCL* 12, no. 2 (1961).
- Iliescu, Maria, Valeria Neagu, Carmen Nedelcu, and Gabriela Scurtu. *Vocabularul minimal al limbii române pentru studenții străini* [The Minimal Vocabulary of Romanian Language for Foreign Students]. Bucharest: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
- Iordan, Iorgu, Valeria Guțu Romalo, and Alexandru Niculescu. *Structura morfologică a limbii române contemporane* [The Morphological Structure of Contemporary Romanian Language]. Bucharest: Editura Științifică, 1967.
- Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul* [The Grammar of Romanian Language, vol. 1: The Word]. Bucharest: Editura Academiei Române, București, 2005.
- Guțu-Romalo, Valeria. “Substantivele neregulate” [Unregulated Nouns]. *Limba română* XVI, no. 1 (1967).
- Papp, Emeric. “Recunoașterea genului substantivelor românești după terminație” [Recognition of Gender of Romanian Nouns after Termination]. *Limba română* XXVII, no. 5 (1978).
- Platon, Elena, Ioana Sonea, and Dina Vilcu. *Manual de limba română ca limbă străină (RLS), A1-A2*, Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință, 2012.
- Thornburry, Scott. *How to Teach Grammar*. Harlow: Pearson Education Limited, 1999.
- Toșa, Alexandru. *Elemente de morfologie* [Elements of Morphology]. Bucharest: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.